

Univerzita tretieho veku

Prednáška:

Súčasná problematika a okruhy umenovedného bádania

- Tvorba umenia a skúsenosť umenia sú v ľudských dejinách oveľa staršie ako teoretické myslenie o umení
- Počiatok teórie umenia v našej kultúre – antické Grécko
- Americká teoretička Susan Sontag (vo svojej eseji „Proti interpretácii“ z r. 1961) si všíma, že:

„Prvá skúsenosť umenia musela byť skúsenosťou čohosi kúzelného, magického; umenie bolo nástrojom rituálu. (Vid' jaskynné maľby v Lascaux, Altamire, Niaux, La Pasiega ai.). Prvá teória umenia – teória gréckych filozofov – usudzovala, že umenie je *mimésis*, napodobnenina skutočnosti.“

Teória umenia v antickom Grécku

- antickí filozofovia chápu umenie ako *mimésis* – teda ako imitáciu, napodobneninu, zrkadlenie, resp. zobrazenie skutočnosti, skutočného sveta. Z tohto slova sa dodnes odvodzuje výraz „mimetické umenie“, teda umenie, ktoré sa snaží verne zachytávať, zobrazovať skutočnosť
- Pre Platóna (427 – 347 pred n.l.) preto vyvstáva otázka hodnoty, zmyslu umenia
- Platón, napr. v knihe X svojho diela „Ústava“, umenie nepovažuje za zvlášť hodnotné, užitočné ani prínosné, lebo je (zjednodušene povedané) „napodobnenia napodobneniny“
- jeho žiak, Aristoteles (358 – 322 pred n.l.), taktiež chápe umenie ako *mimésis*, napodobneninu skutočnosti, ale podľa neho má hodnotu ako *katharsis*, lebo vyvoláva a očisťuje od nebezpečných emócií, teda ako forma terapie.
- v antickom Grécku sa o kráse a o umení väčšinou rozmýšľala oddelene

Počiatky dejín umenia ako disciplíny – renesancia

- Za „otca dejín umenia“ sa zvykne považovať Giorgio Vasari (1511 – 1574), ktorý je autorom diela *Životy najvýznamnejších maliarov, sochárov a architektov*, v ktorom rozdeľuje vývoj európskeho umenia do troch etáp, počnúc v 14. stor. talianskym maliarom Cimabue (ktorý sa podľa Vasariho odklonil od byzantského štýlu (náboženskej) maľby a tak položil základ európskeho spôsobu maľby), až po polovicu 16. stor.
- Vasari chápe dejiny umenia ako vývoj smerom k dokonalosti vo vernom zobrazovaní, napodobňovaní prírody. To podľa neho dosiahlo v období vrcholnej renesancie, predovšetkým v tvorbe Michelangela.

Veľká epocha estetiky – 18. a zač. 19. storočia

- V 18. stor. sa v tvorbe umenia a myslení o umení dostávajú do popredia otázky krásy, umenie je chápané ako autonómna sféra, ktorá sprostredkúva estetický zážitok, zážitok krásy
- V 18. stor. vzniká estetika ako disciplína, ktorá sa zaoberá krásou a umením
- v tomto období vzniká a zaznamenáva rozmach myšlienka múzea ako miesta pre prežívanie umenia a krásy

Moderné umenie a avantgardné umelecké smery

- druhá polovica 19. a začiatok 20. storočia
 - v druhej polovici 19. stor sa v európskej maľbe začínajú diať veľmi zásadné zmeny v tvorbe umenia aj v chápaní toho, čo je v umení podstatné
 - za otca moderného maliarstva sa považuje Edouard Manet (1832 – 1883)
 - upúšťa sa od snahy o verné zachytenie reality (umenie prestáva byť mimetické) – napr. upúšťa sa od dokonalého zobrazovania perspektívy (dochádza k „splošťovaniu“ priestoru obrazu)
 - vznikajú nové predstavy o kráse ako aj o vzťahu umenia a krásy
 - ďalšie vybrané dôležité diela a medzníky moderného umenia:
 - Pablo Picasso – Avignonské slečny (1907)
 - prvé abstraktné maľby – Wasily Kandinsky (1911)
 - Marcel Duchamp – Fontána (1917) – príklad Duchampových „ready-mades“ – už hotových, zväčša nájdených objektov, ktoré transformuje na umelecké diela.
- Duchamp kladie nové otázky o podstate umenia (nie len vizuálna skúsenosť alebo estetický vnem) aj tvorby (napr. divák ako súčasť tvorby diela)

Súčasnú umenie a umenoveda

- druhá polovica 20. storočia až súčasnosť
- podľa teoretika umenia Arthura Danta dôležitým medzníkom sú „Brillo krabice“ (1964) od Andyho Warhola
- nové otázky a problémy v umenovede
- nové prístupy, postupy, techniky a technológie v umení (príklad: kolumbijská sochárka Doris Salcedo; príklad: výstava „Objavenie pomalosti“ uvedená v októbri 2011 v Košiciach v Tabačke na Gorkého 2)
- príklad: konceptuálne umenie – dôležitosť myšlienky, konceptu (príklad: výstava Jána Nálevku „Jiné pokoje, jiné hlasy“ v októbri 2011 v Košiciach v galérii Make-Up na Alvinczyho 18)

Ďalšie čítanie:

Alberto Manguel: Čtení obrazů. O čem přemýšlíme, když se díváme na umění? (vyd. Host, 2008)

Michael Třeštík: Umění vnímat umění (vyd. Gasset, 2011)

Ernst Gombrich: Příběh umění (vyd. Argo, 2006)

kolektív autorov: Umění po roce 1900. Modernismus, antimodernismus, postmodernismus (vyd. Sloart, 2006)